

De seksuologie nu

door P. Nijs

Samenvatting

Er bestaat nog groot scepticisme tegenover het wetenschappelijk karakter van de seksuologie. Zowel de geneeskunde als de psychotherapie hebben zich vooral technisch ontwikkeld, niet zonder eenzijdigheid. De verdeelde kennis in een gefragmenteerde wereld vraagt naar een wetenschap in het meervoud. De moderne seksuologie is zo een interdisciplinaire wetenschap in het meervoud. Deze seksuologie is dus geen vergeten wetenschap: haar kernopgave voor de jaren negentig is een bijdrage te leveren tot rehumanisatie van de geneeskunde en van de psychotherapie.

Inleiding

In Amsterdam had in juni 1991 het 10e Wereldcongres voor Seksuologie plaats. Een van de 'main papers' was van Vandereycken, over 'Sex and psychiatry'; een goede aanleiding om even de seksuologie voor de jaren negentig in focus te brengen.

De seksuologie: verdachte wetenschap?

Er bestaat nog steeds een groot scepticisme tegenover het wetenschappelijk karakter dat de seksuologie zich aanmatigt. Dat is wel enigszins verstaanbaar, omdat een aantal eminente seksuologen bij de brede massa én bij hun wetenschappelijke collega's bekend is geworden, eerder omwille van hun gevoelige begaafdheid voor het musische in de mens dan omwille van hun wetenschappelijke arbeid of van hun therapeutische vaardigheid.

Een historisch voorbeeld hiervan is Van Emde Boas, psychiater-seksuoloog, wiens gestalte meer dan een halve eeuw eenzaam in de Nederlanden zichtbaar was, groot tot ver over de grenzen. Van Emde Boas bepaalt de seksuologie als de wetenschap die het menselijk geslachts- en liefdesleven in al zijn verschijningsvormen en variaties bestudeert. De seksuologie als wetenschap dateert uit het begin van deze eeuw, toen

in 1906 door Iwan Bloch de term *Sexualwissenschaft* werd ingevoerd. De seksuologie is ontstaan in de geneeskunde als medische seksuologie, die zich bezighoudt zowel met de normale uitingen van de menselijke seksualiteit alsook met de stoornissen en afwijkingen ervan, zowel met preventieve als met curatieve bedoelingen.

Men mag niet vergeten dat door Freud het inzicht is gegroeid hoe sterk de drijvende kracht is en blijft van het seksuele, van de eros voor mens en gemeenschap, ook in de meest sublieme scheppingen van kunst en cultuur. Evenmin mag men vergeten dat Freud in zijn *Psychologie van het liefdesleven* de bedenking heeft gemaakt dat het misschien beter was dit thema over te laten aan de dichter en de kunstenaar. Freud was zich scherp bewust van de risico's van de wetenschappelijke analyse, namelijk het liefdesleven te doden in wetenschappelijke analyses of objectiverende onderzoeken.

In de tweede helft van de twintigste eeuw kwamen er vele tegenstromingen in de seksuologie, zoals de mei-revolutie in 1968, die niet alleen een lentelijke afleidings- en verleidingsmanoeuvre was, naast bij voorbeeld de laboratorium-research van Masters en Johnson over de seksuele respons van man en vrouw.

In diezelfde twintigste eeuw heeft de technische geneeskunde onwaarschijnlijk grote vooruitgang geboekt. Die moderne medisch-technische kennis, hoe onmisbaar en bewonderenswaardig ook, blijft eenzijdig. Men is terug vergeten wat Buytendijk in zijn antropologische fysiologie helder heeft aangewezen: het menselijk lichaam is niet alleen een meetbare som van organen en functies, die intact moeten functioneren in onderlinge samenhang. Het gaat ook om een *dynamische Gestalt*, die niet kan worden herleid tot de afmetingen van een biochemisch of fysiologisch probleem.

Verdeelde kennis in een gefragmenteerde wereld

Anderzijds heeft de traditionele psychotherapie, met haar eenzijdige aandacht hetzij voor diepzinnige, psychische conflicten, hetzij voor gedragstechnieken jarenlang de lichamelijke dimensie vergeten en is ze ook jarenlang aan een integrale benadering voorbijgegroeid, in steeds toenemende versnippering. In de psychotherapie ontwikkelden zich een 250-tal onderscheiden disciplines. En in deze versnippering, met een methodisch vernauwde benadering, is die psychotherapie – uiteindelijk de hele klinische psychologie! – de mens gaan beschouwen als een louter functionerend wezen, ontdaan van alle lichamelijkeheid, miskend als zingever (Kruithof).

In een vroeger Redactioneel (Nijs 1990) hebben wij gewezen op de verdiensten van de Lindauer Psychotherapie-Wochen, waar de zogenaamde 'Leiborientierte Therapien', naast de kunsttherapie, een voorname plaats innemen. Dit Redactioneel werd nadien nog gezegend met

een appendix van een forumdiscussie met pro en contra.

In de jaren tachtig heeft de computer definitief zijn intrede gedaan, ook de *personal* computer, ook in de geneeskunde. Enigszins provocerend hebben we ons daarbij de vraag gesteld in hoeverre het psychosoma- tisch dualisme niet vervangen wordt door een nieuw ontvleesd dualisme van het computer-robot-lichaam. Niet alleen in 'Flanders Technology' reikt de computer zijn macabere, ontvleesde, maar perfect bestuurde hand. Wordt die hand ook symbool van de modernste hulpverlening?

Het zou een interessante analyse vergen om na te gaan in hoeverre deze modernste vooruitgang uiteindelijk geen late resten draagt van een tanend rationalisme, nieuw uitgedost én van een dor puritanisme. Er is weinig twijfel: de moderne vooruitgang van de kennis, opgedeeld in vakspecialismen, leidt naar een verdieping, die het risico draagt vaki- dioten te baren.

In onze moderne maatschappij hebben de massamedia, belust op sensatie en gedreven door kijkcijfer-succes, ook gepoogd het terrein van seksualiteit en erotiek in te palmen. Deze samenleving, met haar bewondering voor idolen, verleent vaak kritiekloos een quasi universele competentie aan iemand die als vakspecialist met gezag kan spreken over een (meestal uiterst) beperkt onderzoeks- en werkgebied. Zo kan het voorkomen dat een wetenschapper wiens autoriteit erkend wordt op bij voorbeeld het gebied van harttransplantatie of van de celfysiologie van de hartspier, meent ook competente uitspraken te kunnen doen over hartproblemen van emotionele aard, over homofilie, ja zelfs over het hele gebied van de seksuologie...

Het is duidelijk dat het hier meestal gaat om ideologische en/of emotionele stellingnamen, die wel wetenschappelijk zijn verpakt. Wellicht is dit onzindelijk denken, bondgenoot van intolerantie, één der schadelijkste milieuvvervuilers.

De seksuologie: wetenschap in het meervoud

De verdeeldheid van de kennis in een gefragmenteerde wereld vraagt dan ook naar een *wetenschap in het meervoud*. Interdisciplinair denken vraagt dus aan de nieuwe wetenschapper een ongewone vaardigheid om vanuit de eigen discipline in open dialoog met andere wetenschap- pelijke disciplines te kunnen treden, en dit op een gedisciplineerde wijze.

De seksuologie is een kruispunt waar verschillende deelwetenschap- pen elkaar ontmoeten, uiteraard niet zonder conflicten. Dit betekent dan ook een pregnante confrontatie. In hoeverre kan deze seksuologie als wetenschap zich zelfstandig waarmaken, of in hoeverre gaat het steeds om de seksuologische wetenschappen in het meervoud; trou- wens, niet zelden min of meer fel met ideologische franjes uitgedost.

Dit laatste heeft telkens weer geleid tot emotionele tegenreacties, soms uiterst irrationeel, en dit juist bij zogenaamde wetenschappers. De voorbeelden hiervan zijn legio, niet alleen in een nazi-verleden. Is de seksuologie een strenge wetenschap of een lichtzinnige meid? Het is historisch zeker niet toevallig dat totalitaire regimes steeds de psychoanalyse en de seksuologie hebben verboden. Beide worden dus beschouwd als gevaarlijk voor totalitair denken (én voor de dictatuur van de 'harde' objectieve wetenschappen!)

In de seksuologie, als wetenschap in het meervoud, zijn zowel de natuurwetenschappen (biofysiologie van het (samen)leven; lust- en liefdesfysiologie), als de geesteswetenschappen (de gedragswetenschappen van het lust- en liefdesleven, al dan niet in gezinsverband) aanwezig. Dit bonte mozaïek van de moderne seksuologische wetenschappen blijft, hoe dan ook, een uitdaging: om uit de dialoog der wetenschappelijke disciplines het beeld van de seksuologie naar voren te laten treden, zowel met haar gracieuze charme van het musische, als met haar koele schoonheid van de wetenschappelijkheid.

Het blijft ook verstaanbaar dat de traditionele hulpverlener (geneeskunde, psychotherapie), waar de opleiding gemakkelijk 10 tot 15 jaren duurt, met misprijzen neerkijkt op sommige sekstherapeuten, die zich aanmatigen vakbekwaam te zijn met het volgen van een snelcursus van enkele weken.

De seksuologie: vergeten wetenschap?

Is het wel zo toevallig dat de seksuologie dikwijls ontbreekt, wanneer de wetenschappen op het publieke podium worden geroepen, wanneer onderzoekskredieten moeten worden verdeeld? Zij wordt inderdaad zo gemakkelijk vergeten. Freud heeft erop gewezen dat het zogenaamd toevallig vergeten nogal eens de uiting is van een *actief* verdringen, meer bepaald een wegdringen, met een vrij doeltreffende krachtadigheid. In dit geval misschien de krachtadigheid van een totalitair elan, met de reflex van de intolerantie. Zo is het ook betekenisvol dat in de vernieuwde aandacht in België voor verantwoord anticonceptief gedrag in de voorgestelde maatregelen en initiatieven de seksuologen bijna worden vergeten.

Mens en samenleving zullen in de jaren negentig sterker worden geconfronteerd met de AIDS-problematiek, die ook rechtstreeks met de seksuele omgang samenhangt. Sociologen wijzen hierbij terecht op het risico dat de tolerantie voor seksuele minderheidsgroepen, zoals de homoseksuelen, terug afneemt. Het risico is misschien niet denkbeeldig dat zich dit uitbreidt tot het hele gebied van de seksuologie.

En wat de AIDS-problematiek betreft, ook hier lijkt de maatschappij bijna blind te investeren in het onderzoek naar curatieve therapie, terwijl effectieve preventie door verantwoord seksueel gedrag mogelijk is.

Ook hier zijn en blijven aan de seksuele pedagogie, aan de seksuologie in het algemeen, door onze samenleving slechts schaarse middelen toebedeeld.

Ons inziens blijft het de kernopgave van de seksuologie in de jaren negentig een bijdrage te leveren tot de rehumanisatie van de geneeskunde én van de psychotherapie, die steeds meer technisch-eenzijdig dreigen te worden, en tot rehumanisatie van het wetenschappelijk bedrijf én van de samenleving. Want de verdeeldheid van de kennis in de gefragmenteerde wereld strekt zich ook uit tot de wereld van de patiënt, van de mens in nood. Ook de moderne hulpverlening is niet ontsnapt aan de macht der getallen, in het onderzoek van haar methoden en van haar effectiviteit. Wat niet geteld kan worden, telt niet mee. Nochtans, de mens met de lotgevallen van zijn levensloop, die altijd seksuele aspecten impliceert én zijn gevoel meebestuurde, blijft onbecijferbaar. De gezondheid, die ook het levensgeluk beoogt, wordt niet geconditioneerd door de almacht van de techniek, noch door de tirannie van de effectiviteit; zij ontplooit zich in het teken van de affectiviteit.

In het *Tijdschrift voor Psychiatrie* is het een goede traditie dat een seksuoloog sinds jaren deel uitmaakt van de redactieraad. Toch is het aantal seksuologische artikelen tot nog toe beperkt gebleven. Bij de renaissance van het *Tijdschrift* hoort dus ook in de toekomst een betere dialoog tussen psychiatrie en seksuologie. Enige erotische charme misstaat toch niet bij een bezadigde dame?

Literatuur

Nijs, P. (1990), Redactioneel. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 32, 5, 297-301.

Summary

There still exists much scepticism about the scientific quality of sexology. Both modern medicine and psychotherapy have developed in a technical, i.e. unilateral direction.

The scattered knowledge in a fragmented world asks for an interdisciplinary science. And modern sexology is not a forgotten science, but an interdisciplinary one. The main task of sexology in the nineties is to contribute to rehumanisation of medicine and psychotherapy.

P. Nijs is als hoogleraar seksuologie verbonden aan de KUL-Leuven en directeur van het Instituut voor familiale en seksuologische wetenschappen.

Het artikel werd voor publikatie geaccepteerd op 1-8-1991.